

ЛІТЕРАТУРА

1. *Греческая эпиграмма* / Пер. с древнегреч. под ред. Ф. Петровского. – М.: Гослитиздат, 1960.
2. *Державна публічна бібліотека, відділ рукописів, ДА, п. 420, арк. 325, 325 зв.*
3. *Мафциал*. Эпиграммы. – М., 1891. – Т. 1 (Переклад укр. В. П. Колосова).
4. *Петфов Н.* О словесних науках и литературных занятиях в Киевской академии от начала ее до преобразования в 1819 г. // *Труды духовной академии*. – Т. 1 (январь). – 1867.
5. *Хрестоматія давньої української літератури (доба феодалізму)* / Упор. О. І. Білецький. – К., 1952.
6. *Шляткин И.* Св. Дмитрий Ростовский и его время (1651-1709). – СПб., 1891.
7. *Kochanowski J.* Fraszki (Biblioteka Narodowa, seria I, nr 163). – Wrocław-Kraków, 1957.
8. *Pelc J.* Poprzednicy Kochanowskiego w epigramatyce renesansowej w Polsce. – Wrocław-Kraków, 1957.

Отримано 31.03.2010 р.

м. Київ

Валентина Шупик

УДК 82-17 Куліш Пантелеймон

СЛОВ'ЯНСЬКА ОДА ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

У статті йдеться про основні громадсько-політичні концепції П. Куліша. Авторка описує естетизацію горя П.Кулішем у поезії "Слов'янська ода" (1882), поетичній збірці "Дзвін" (1893).

Ключові слова: світогляд, естетика, образ, слов'янський, екскурс, історія.

Valentyna Shupyk. "Slavic Ode" by Panteleimon Kulish

The paper surveys the most important concepts of politics and public life developed by P. Kulisch. In particular, the author focuses on the aesthetization of grief in P. Kulish's "Slavic Ode" (1882), and in his collection of poems "The Chime" (1893).

Key words: world-view, aesthetics, image, Slavic, excursus, history.

П. Куліш сатирично змальовує історію імперської Росії. Сама назва країни в нього зустрічається досить часто. Поет закликає до згуртування слов'янських народів та водночас не агітує за об'єднання під патронатом Москви. У "Слов'янській оді" П. Куліш пише про жорстокість правителів цієї імперії:

Да славиться народ-освободитель!
Да шествує вослід йому біда!
Да буде він вовіки побідитель!
Да ллється кров слов'янська, як вода! [6, т. 1, 503].

Сам вірш побудовано як звернення до Росії: "Обманщице, кого ти не лестила, Кому м'яких не слала ти перин? Ще мало ти людей занастила, що вірили обіцянкам твоїм!" [6, т. 1, 502]. Це поезія 1882 року. Вона не ввійшла до поетичних збірок митця. Повна назва твору – "Слов'янська ода. Відгук на панславістичне гукання по Європі російського архістратига Скобелева". За епіграф взято слова О. Пушкіна з вірша "Клеветникам России" (1831).

Поезія П. Куліша відтворює настрій закликів російського митця. Так само гостро дискутує з політиканами, що намагалися затуманити істинний стан справ:

О чем шумите вы, народные витии?
Зачем анафемой грозите вы России?
Что возмутило вас? волнения Литвы?
Оставьте: это спор славян между собою,

Домашний, старый спор, уж взвешенный судьбою,
Вопрос, которого не разрешите вы
Уже давно между собою
Враждуют эти племена;

.....
.....

Кто устоит в неравном споре:
Кичливый лях иль верный росс?
Славянские ль ручьи сольются в русском море?
Оно ль иссякнет? вот вопрос [9, т. 1, 499].

Знання цього вірша дуже важливе для розгляду “Слов’янської оди” П. Куліша, усього його поетичного доробку. По-перше, це може допомогти зрозуміти мотивацію автора у виборі епіграфа. По-друге, зосередити увагу читача на таких присутніх моментах його творчості, як сатиричне зображення історіографії, оспівування постаті митця та естетизація горя. Посилання на О. Пушкіна мало би спрямувати сучасників П. Куліша до переосмислення дій російського генерала Михайла Скобелева (1843–1882) та всіх інших панславистів. Відомо, що саме в цей час розгортаються суперечки щодо державного об’єднання слов’янських народів під зверхністю російського царизму. Хоча сам рух виник наприкінці XVIII ст. в ході боротьби за незалежність слов’янських народів, що перебували під владою Туреччини та Австро-Угорщини. Суперечки тривають і досі. Про що ж писав П. Куліш у поезії “Слов’янська ода”? Чи було це знову завуальоване звернення до нащадків митця, що страждав від цензури? На думку І. Ткаченка, поет був анахронічною постаттю української літератури: “Так захопився війною з козакофільством, що й не помічав, що в 90-х роках козакофільство було вже в значній мірі перейдений етап у розвитку українського громадянства підчас боротьби марксистів з народниками, що тоді розгорталась” [10, 46]. Можливо, дослідник правильно окреслив тогочасний стан літератури, і П. Куліш, справді, видавався диваком, що постійно наголошував на суперечностях української історії. Зокрема, у віршах “Козацький жаль”, “Забули ми”, “Останньому кобзареві козацькому” та багатьох інших автор намагається відтворити хід історії об’єктивно й неупереджено. У поезії “Забули ми” з поетичної збірки “Дзвін” (1893), що спершу мала назву “Віщий дух”, якнайкраще відбито прагнення митця показати всі злети і падіння української історії. Тут П. Куліш позитивно відгукується про діяльність козацтва, уболіває за долю українства на противагу власним твердженням у віршах “Двоє предків”, “Петро да Катерина”, “Подвижники свободи”. Усі ці твори становлять ніби тло для головних думок митця. Твердження П. Куліша такі суперечливі, що навіть у поезіях “Петро да Катерина” і “Двоє предків” теза про чистоту думки взаємообернена. Ось, приміром, рядки з поезії “Петро да Катерина”:

... І завіщали нам своє велике діло:
Щоб кожен з нас царем у мислях був своїх...

А ось – із поезії “Двоє предків”:

Тепер ми всі царі, що землю осягнули
Під вічне скипетро науки да культури
.....
.....
Не підкопається ніхто під наші мури [6, т. 1, 416].

Автор моделює сучасне, майбутнє й минуле. Критики не сприймали Кулішевих трактувань історії. Бачення його творів виразно окреслив С. Єфремов [див.: 4, 223]. Є. Маланюкові, що дотримувався поглядів В. Щурата [15, 106] стосовно цілісності натури митця, дослідник-народник видавався заангажованим: “В певному сенсі можна говорити про многозначність, ба навіть загадковість “несамовитого Панька”. С. Єфремов розв’язував цю проблему привабливо короткою формулою: “без синтези”. І, навпаки, повна протилежність “народникові” Єфремову, один із найрафінованіших київських учених, людина неабиякої історичної інтуїції й культури полагав проблему Куліша вишуканою та, у ґрунті речі, теж досить упрощеною формулою: “прометеїстичне хлестаковство”. Інші вживали як лайку російське поняття “інтелігент” [7, 180].

Є. Нахлік у двотомній монографії “Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель” (К., 2007) розглядає творчість митця в усіх аспектах [див.: 8]. Натомість П. Гончарук та О. Федорук зосереджують увагу читача більше на оточенні письменника, світоглядних засадах тогочасного суспільства; досліджують взаємовпливи [див.: 3; 12]. У викладацькій практиці послуговуються досвідом радянської школи, продукуючи у студентстві думку про П. Куліша як про митця, що суб’єктивно відтворював історичні події України. Що був епігоном Т. Шевченка. Що був письменником, як писав С. Єфремов, “без синтези” та ін. Зрідка згадують праці діячів “Розстріляного Відродження”, слова М. Хвильового про виняткову європейськість українського хуторянина [див.: 12, т. 2, 292]. І ще рідше аналізують бібліографію митця. Навіть не усвідомлюють значення праць В. Петрова як кулішезнавця.

П. Куліш – це модерніст української літератури, митець, що зумів охопити й переосмислити всі вади українського поспільства. Саме українського, а не російської імперії, як це робив М. Гоголь. Є. Маланюк наголошує на тому, що “Т.Шевченко – чи не перший почав гостро розрізняти:

“А на Україну не поїду... там лише сама Малоросія”... – як писав він в одному з листів.

Треба ствердити, що з духу свого неполітична, чисто чуттєва назва “Україна” набирала ціх політичних і державницьких л и ш е в добах Збройного Чину – Хмельницького, Мазепи, Петлюри, хоч уживав тієї термінології вже Сагайдачний, а найбільше спопуляризував її французький інженер де Боплян в своїм “Описі України” (1651)” [7, 62].

П. Куліш натомість уживав назву “Русь”, маючи на увазі саме Україну, як і заведено було в усіх давніх хроніках. Саме П. Куліш, а за ним уже й М. Грушевський прагнули до поновлення назви в загальному вжитку. Відомо, що назва нашої країни “Україна” з’явилася в останній чверті XII ст. в Іпатіївському списку “Повісті минулих літ”, де літописець розповідає про смерть переяславського князя Володимира Глібовича 1187 року під час походу на половців. І лише 1577 року вперше у “Псалтирі” вжито назву “Велікая Росія” на позначення терену сучасної Московії. Є. Маланюк пише, що “слова “мають свою долю”, як і книги. І як же дивно покерувала доля цією, сивої давнини сягаючою, термінологією.

Перші сліди виразу “Мала Росія” з’являються відносно пізно в грамотах візантійсько-грецьких патріархів. Та немає сумніву, що така чисто грецька термінологія була практикована й раніше, десь в часах територіального розросту Київської Держави середньовіччя. Але мусимо тут сягнути аж до грецької антики, бо лише в світлі її можна знайти генезу цього специфічного назовництва та зрозуміти все історичне “непорозуміння”, таке незручне для нас в часах геть пізніших.

Отож в географічній уяві античного грека коло (обрій) відіграло дуже важливу роль. В органічній психології грека з “малого”, як з зерна, народжувалося “велике”. Тому античний грек називав “малою Грецією” (мікра Еллада) свою метрополію, а “великою Грецією” (меґале Еллада) – ширше коло своїх державних посіlostей і впливів, ц.т. свої колонії. Ту саму, одідичену по греках, термінологію вжила культурно-грецька Візантія у відношенні до посталой в Києві ІХ ст. держави: “мікра Росія”, ц.т. мала Росія – для матірнього осередку, для метрополії, і “меґале Росія”, ц.т. велика Росія – для колоній, спеціально на півночі (Володимир, Суздаль)” [7, 61].

На думку П. Куліша, Русь Чорна, Червона Русь, Біла Русь, Київська Русь тощо – це Україна, благодатна, чиста, ідеальна країна. Казкова, сакральна. Сама назва “Русь” трапляється в давніх письменах на позначення води. Митець відчував справжнє ставлення слов’янофілів тогочасної Московії до України, українського народу. Тож варто простежити передумови формування його світогляду, події тих літ, а також усе, що викликало написання “Слов’янської оди”.

П. Куліш чотири роки перебував у Варшаві на матеріально вигідній посаді директора духовних справ і члена комісії для перекладу польських законів. Лев Жемчужников посприяв тому, аби письменник дістав цю посаду. Під час відрядження урядовець переклав російською з мови оригіналу шістдесят три томи адміністративних ухвал Царства Польського.

С. Гелей сприймає працю П. Куліша в 1864 – 1868 рр. у Варшаві, 1871 року у Відні, а 1873 року в Петербурзі крізь призму вірнопідданого служіння ідеї єдиної Русі [див.: 2, 97]. Розглядаючи цей період діяльності, майже всі дослідники критично оцінюють пропаговані письменником ідеї. Проте Ю. Бойко-Блохин уважав, що стаття “*Зазивний лист до української інтелігенції... це бадьорий, рішучий заклик до українських інтелігентів під гаслом “Духа не угашайте”*”. Спочатку дано короткий перегляд занепаду української культури в історичному ракурсі, далі розгорнено картину нинішнього стану в сатиричному насвітленні московського наступу і нищення України <...>. Оцей сатиричний образ російської історіографії, накреслений кількома талановитими штрихами, став наприкінці століття для українських істориків основою розуміння російського історичного минулого, натхненною “увертюрою” до *Звичайної схеми “рускої” історії і справи раціонального укладу історії східного слов’янства* проф. М. Грушевського <...>. Так перекреслено історично-моральні й практичні підстави для будь-якого москвофільства серед української інтелігенції. А тим самим заперечив Куліш і величання Петра I та Катерини II, що їх звеличено в деяких його поезіях” [1, 42–43]. На думку дослідника, “История воссоединения Руси” у трьох томах (1874–1877) – дуже талановитий і цінний твір: “...Куліш використав стару польську історично-політичну літературу, не рухану перед ним; притяг чимало й невиданого документального матеріалу (акти й листи), і в багатьох посланнях виявив глибину і влучну інтуїцію <...>, Куліш проробив дуже важливу й цінну роботу: він глибоко ввійшов в історичний, соціально-економічний процес витворення тої “хуторної” верстви, до котрої себе зараховував: того городового, кармазинного козацтва” [1, 39]. І далі Ю. Бойко-Блохин пише про цей твір так: “До слів Грушевського варто додати, що три томи *Воссоединения* сполучають в собі якості історичного дослідження і літературного твору в романтичному дусі. Заголовок призначений для цензури, зміст же окреслює історію України від часів татарської навали до епохи Хмельниччини, про саме з’єднання з Москвою читач мало що знайде у трьох томах цієї розвідки. Зате формування української нації, її духове самовизначення, своєрідність українського православ’я, все це представлено темпераментно, картинно.

До першого тому додано кобзарські думи: *Невольницький плач, Про Марусю Богуславку, Про трьох братів озівських, Про Кішку Самійла, Про козака Голоту*. Автор по-романтичному особливо висуває наперед ролі історичних осіб, підкреслено бере позу “об’єктивного історика”, але його ентузіазм у навітленні українського минулого прозирає скрізь. Книги ці антипольські, післанницька ролі українського народу на Сході Європи підкреслена не тільки епіграфом до першого тому (витягом із першого послання до Коринтян, гл. I, стих 27, 28), але подекуди і в тексті” [1, 40–41]. Прихильно поставився вчений до ідеологічного розмежування П. Куліша із сучасниками, яке подибуємо в “Основі” 1862 року. Митець не сприймав діяльності московських слов’янофілів із їхнім агресивним запереченням європейської культури й науки. Певно, саме це призвело до розколу у стосунках між С. Аксаковим і П. Кулішем, який, на думку дослідника, стався ще 1858 року. Ю. Бойко-Блохин негативно оцінює тогочасні події: “Слов’янофіли пустилися в пропаганду серед слов’янських народів” [1, 36]. Це спонукало українського автора до написання поезії “Слов’янська ода”.

У березні 1858 року П. Куліш разом із дружиною вирушає в мандри Європою. Там, уважно спостерігаючи за найменшими дрібницями життя європейських народів, індустріалізованою цивілізацією, іще більше переконується в перспективах природно-патріархального побуту. Перебуваючи на засланні в Тулі замість Вологди три роки і три місяці, П. Куліш пише “Историю Бориса Годунова и Дмитрия Самозванца”, історичний роман “Северяки”, який згодом з’явився під назвою “Алексей Однорог”, автобіографічний роман у віршах “Евгений Онегин, герой нашего времени”, роман “Петр Иванович Березин и его семейство, или люди, решившиеся во что бы то ни стало быть счастливыми”, вивчає європейські мови тощо. Тож ця діяльна людина ніяк не могла проігнорувати заборону українського слова Емським указом 1876 року. Ю. Бойко-Блохин пише про це так: “...Куліш не витримав і став політиком” [1, 37]. Перебуваючи у стані постійного обмеження дій, скутості, митець іще на засланні здобув ту внутрішню свободу, яка допомогла йому переборювати труднощі. Однак О. Федорук вважає, що із часом письменник зневірився й занепав на душі: “Віденські метаморфози Куліша 1882 року становлять важливий етап у його творчості. Кулішева ідеологія у цей час проявилася найбільш характерно. Кожний акт творчості був пов’язаний з попередніми та наступними і лягав у струнку систему. Незреалізовані ідеї на практиці причинилися до написання брошури-протесту, конфіскації брошури, як це не виглядає парадоксально, став поштовхом до написання циклу поем і поезій, в яких Куліш узагальнив свої тогочасні погляди. Після невдач 1882 року Куліш, повернувшись у Росію, назавжди полишає спроби вплинути на хід історії. Покидаючи Відень, Куліш кидає слова розпуки: “Где граница Азии!” – це були слова людини мудрої, обтяженої життєвим досвідом” [13, 225]. На думку Ю.Бойка-Блохина, “після *Истории воссоединения* Куліш гостро відчув свою осамітненість. Незабаром вирвалося у нього визнання, що його зневаження Шевченка було виявом його “хвороби”. Та це вже не допомогло. За винятком кількох осіб він був ізольований серед суспільства. Одчайдушно підіймав він голос проти нищення українських культурних осягів указом 1876 р., і це було небезпечно для нього і не давало ніяких позитивних перспектив <...>. Зрікшися свого російського підданства, намірившись стати громадянином Австро-Угорщини, Куліш вирішив заснувати свій журнал у Львові. Для цього треба було йому очиститися перед галичанами за свої жорстокі слова щодо Шевченка, висловлені в *Истории воссоединения*. Тому він написав свій блискучий спогад “Історичне оповідання”, в

якому він насвітлив часи Кирило-Мефодіївського Братства, показав екзальтовану національну атмосферу в тодішньому Києві, схарактеризував свою дружбу із Шевченком <...>. Повернувшись у Росію і осівши в своєму хуторі, опинився Куліш у дуже небезпечному стані людини без державного підданства. Аж у 1891 році Олександр III наділив письменника російським громадянством із дорученням до поліції тримати Панька Омельковича під “негласним надзором”. Але Куліш в’язав прохання про віднову громадянства із проханням до царя скасувати указ 1876 року. На це він дістав відповідь про неможливість узгляднення його бажань” [1, 41–44].

О. Федорук розглядає творчість поета під час перебування у Відні в 1869 – 1872 і 1882 роках. Поділ на ці два періоди видається йому важливим для розуміння духу тієї доби. Ю. Бойко-Блохин так описує події того часу в житті митця: “Наприкінці 1881 року він уже в Галичині. Його спроба поєднати закордонних поляків і галичан була виразом наївності, незнання складності відносин між обома суспільствами, досягнути щось цією спробою не вдалося, а нарікання на його симпатії до поляків у гострій формі висловив Б.Грінченко і з кепкуванням Д.Мордовцева. І різкі насміхи з Куліша тривали з десяток років” [1, 41].

Почасти нерозуміння поетичної діяльності П. Куліша можна пояснити неусвідомленням громадою складнощів епохи. Український письменник, що зазнав уже заслання, розумів усе ж настрої всіх станів та громад тогочасної України. І був змушений, щоби хоч якось донести до загалу живе слово, використовувати мову Езопа. За цими грашками, шифрами, “ієреміадами” важко розгледіти істинне обличчя цього “Протея брехливого народу”, але сама алегоричність його творів одразу впадає в око уважному читачеві.

Іронічний пафос у зображенні потворних явищ соціальної дійсності властивий і Т. Шевченку:

Он яке твориться	В нас на Україні.
На сім світі! Яка правда	Та другої і не буде
У людей, мій сину.	В невольниках людях [14, т. 2, 236].
Така й досі, я думаю,	

Інший побратим П. Куліша М. Костомаров 1846–1847 рр. писав:

Розриваються кайдани
Неволі й неслави,	Любітеся, діти слави!
Згине, щезне братня свара,	Любов нас спасає!
Ворог ваш кровавий	Слава, честь тобі вовіки,
.....	Орле наш двоглавий!
Бо ти шпонями своїми	
Вирвеш із неволі,	
Із поруги давній на світ	
Слов'янську долю! [5, т. 1, 113].	

Натомість П. Куліш у “Слов’янській оді” висловив думку про негативний вплив Москви на всі сфери життя народів імперії. Чи не тому він у вірші “Забули ми” звертається до образу, що видається втіленням його сатиричного ставлення до російської історіографії. Образ цей, звісно, має риси української культури. П. Куліш із великою пошаною та любов’ю звертається до істинного обличчя історії. Тому образ цей набув рис матері-українки:

Науко-нене! викуй т и нам плуга
І ним сама орати поможи;
Та вже нехай не сіє нам наруга
Над розумом криваві ті ножі,
Що про лихих п'янюг п'яниця темний
Співав колись у темряві корчемній [6, т. 1, 424].

І все ж невимовно прикро, що митець у своїх творах стільки негативних алюзій присвячує Кобзареві. Іще дивнішими видаються його історичні екскурси щодо татарської навали на українські землі в поезії “Національний ідеал” (також зі збірки “Дзвін”, 1893).

На Клязьму й на Москву позабігали люде
І визирали, хто з киян туди прибуде.

І всі, що руської єдиності жадали,
На Клязьму й на Москву помалу прибували.

.....

І, покидаючи свою руїну дикість,
Вбачали під Петром імперії великість.

.....

Де нас десятками за Паліїв лічили,
Там міліонами край рідний ми осіли [6, т. 1, 417].

Натомість Т. Шевченко писав про Петра І як про лютого ката козаків:

Ти нас з України
Загнав, голих і голодних,
У сніг на чужину
Та й порізав; а з шкур наших
Собі багряницю
Пошив жилами твердими

І заклав столицю
В новій рясі. Подивися:
Церкви та палати!
Веселися, лютий кате,
Проклятий! Проклятий! [14, т. 1, 211].

Навіть беручи до уваги ту обставину, що П. Куліш зумисне хвалив російських царів, аби подратувати українську громаду, його поетичні рядки читають із болем та гіркотою й нині:

Моє земляцтво! ви самі свій нарід їли,
До кореня ту чернь згризали козаки:
Оце ж ви перш усіх її й закрепили,
Самі ж були з дідів і предків крепаки [6, т. 1, 414].

У цитованій поезії “Петро да Катерина” автор намагається правдиво відтворити історичні події. Він побіжно згадує про діяльність “великих святих”, “подвижників свободи”. Його мета – не дублювати слова попередника з поеми “Сон (Комедія)”, а збудити громадську думку. Обидва митці ще замолоду писали поезії-метафори, поетичні збірки-метафори. Проте П. Куліш не міг повторити долі Т. Шевченка; на засланні вже був; період, коли його забороняли друкувати, позаду. П. Кулішеві хотілося працювати, діяти, бути корисним Україні. Тому він і вдається до химерництва. І чи таким уже химерним був митець, коли описував, як через двадцять років після Переяславської ради козацька старшина записувала вже собі у кріпаки козаків по своїх маєтностях?

Первому – вторая
Таке диво наставляла.
Тепер же я знаю:
Це той *первий*, що розпинав
Нашу Україну,
А *вторая* доканала

Вдову сиротину.
Кати! кати! людоїди!
Наїлись обоє,
Накралися; а що взяли
На той світ з собою? [14, т. 1, 274 – 275]

Т. Шевченко в цитованих рядках висловив ставлення українського народу до діянь цих правителів, а П. Куліш своїм поетичним доробком заповідав читачам, щоби вони ніколи не забували про власні серця й пам'ятали українських Боянів, справжніх поборників істини.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойко-Блохин Ю.* Великий клясик української літератури П.О. Куліш: Дослідження творчості. – Чернівці; Мюнхен, 1997.
2. *Гелей С.* Пантелеймон Куліш: через культуру до державності // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. праць. – Львів, 1995. – Вип. 2.
3. *Гончарук П.* Суспільно-політичні та історичні погляди П.О.Куліша: До 110-ї річниці його світлої пам'яті (1819-1897). – К., 2006.
4. *Єфремов С.* Літературно-критичні статті. – К., 1993.
5. *Костомаров М.* Твори: У 2 т. – К., 1990.
6. *Куліш П.* Твори: У 2 т. – К., 1998.
7. *Маланюк Є.* Книга спостережень. Статті про літературу. – К., 1997.
8. *Нахлік Є.* Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, мислитель: У 2 т. – К., 2007.
9. *Пушкин А.* Сочинения: В 3 т. – М., 1985.
10. *Ткаченко І.* П.О.Куліш: Критико-біографічний нарис. – Харків, 1927.
11. *Хвилювий М.* Твори: У 2 т. – К., 1990. – Т. 2.
12. *Федорук О.* Куліш та його оточення: Робочий зошит. – К., 2007.
13. *Федорук О.* Пантелеймон Куліш у Відні 1882 року: історико-літературне есе // *Українсько-австрійські культурні взаємини другої половини ХІХ – ХХ століття.* – К.; Чернівці, 1999.
14. *Шевченко Т.* Повне збір. тв.: У 12 т. – К., 2003.
15. *Щурат В.* Фільософічна основа творчості П.Куліша. – Львів, 1922.

Отримано 06.10. 2009 р.

м. Київ

Тарас Салига. Екслібриси Евтерпи. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2010. – 326 с.

До чергової книжки Т. Салиги ввійшли літературознавчі статті, друковані в періодиці впродовж останніх двох років, де автор концентрує свою увагу на тенденціях розвитку літературного й політичного процесу в Україні. Завдяки зусиллям дослідника в науковий ужиток повертаються невідомі чи забуті імена й мистецькі феномени, зокрема поет весноярого бунту Лавр Миронюк; цікава й самобутня творчість празького експериментатора з Березівки Василя Хмелика; “... рими точені і гармонійні строфи...” Вадима Лесича; листопадова любов Володимира Яніва; поетика стилю Богдана-Ігоря Антонича, його дружба з Володимиром Гаврилюком, котрий, як і його літературні ровесники, був високообдарованим, а його творчі пошуки впливали з художньо-естетичних засад часу; упівське патріотично-поетичне “очищаюче, зміцнюючи, вогненне...” слово Марка Боеслава.

Другий розділ уміщує критичні авторські роздуми про І. Вільде, І. Дзюбу, І. Світличного, Д. Павличка та ін. “шістдесятників... і не тільки...”.

Цікаво, що метафорична назва книжки влучно об'єднала ідейно-тематичну та естетичну сутність різних за змістом статей: Евтерпа – дочка Зевса та богині пам'яті, покровительки поезії Мнемосіми, ставить свої екслібриси – знаки життя на творах українських авторів різних епох, зокрема й ХХ ст.

С.С.

